

Inita Jurka
Zvērināta advokāte,
"ZAB Ellex Kļaviņš" SIA partnere

Komentārs par Satversmes tiesas spriedumu lietā Nr. 2021-12-03

Satversmes tiesa 2021. gada 3. decembrī pasludināja spriedumu lietā Nr. 2021-12-03 par Rīgas domes 2019. gada 18. decembra saistošo noteikumu Nr. 111 "Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtība Rīgā" 11. punkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020. gada 31. decembrim) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam (turpmāk – Spriedums).

2020. gada janvārī kā ik gadu nekustamo īpašumu īpašnieki Rīgā no pašvaldības saņēma savus ikgadējos maksāšanas paziņojumus par nekustamā īpašuma nodokļa apmēru. Daļai no šiem īpašniekiem bija liels pārsteigums, apmēram mēnesi vēlāk saņemot no pašvaldības jaunu lēmumu, ar ko iepriekšējais maksājuma paziņojums tika atcelts un bija noteiktas ievērojamī augstākas maksājamā nekustamā īpašuma nodokļa summas.

Sākotnējā maksāšanas paziņojuma par nekustamā īpašuma nodokli saņemšanas brīdī spēkā bija Rīgas domes vairākkārt grozītie 2012. gada 18. decembra saistoši noteikumi Nr. 198 "Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtība Rīgā" (turpmāk – Saistošie noteikumi Nr. 198). Saskaņā ar tiem personai bija tiesības saņemt atvieglojumus par ēkām, kas atrodas valsts nozīmes pilsetbūvniecības pieminekļu teritorijā vai noteiktās apbūves aizsardzības teritorijās vai kuras ir valsts aizsargājami kultūras pieminekļi, ja šīs ēkas ir pieejamas no publiskās ārtelpas un tajās veikti noteikta rakstura sakārtošanas darbi, no kā attiecīgi bija atkarīgs atvieglojumu procentuālais apmērs (25–90 % no aprēķinātā nekustamā īpašuma nodokļa apmēra). Šie atvieglojumi piemērojami turpmākos piecus gadus, sākot ar nākamo taksācijas gadu pēc attiecīgas atzīmes izdarīšanas Rīgas domes Vienotajā informācijas sistēmā par būves statusu.

Vēl iepriekšējais Rīgas domes sašaukums 2019. gada 18. decembrī apstiprināja jaunus saistošos noteikumus Nr. 111 "Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtība Rīgā" (turpmāk – Saistošie noteikumi Nr. 111), kas stājās spēkā 2020. gada 30. janvārī un ar ko Saistošie noteikumi Nr. 198 zaudēja spēku. Saistošie noteikumi Nr. 111 saņemāja daļu no iepriekš spēkā esošajām atlaidēm, tomēr to 11. punkts noteica, ka piešķirto atvieglojumu apmērs vienai juridiskai personai, izņemot valsts un pašvaldības kapitālsabiedrībām un sabiedriskā labuma organizācijām, taksācijas gadā nedrīkst pārsniegt 10 000 euro.

Tātad Rīgas pašvaldība, jau zinot, ka pieņemti Saistošie noteikumi Nr. 111, turpināja sagatavot un izsūtīt maksāšanas paziņojumus par nekustamā īpašuma nodokli, pamatojoties uz Saistošajiem noteikumiem Nr. 198. Un jau nepilnu mēnesi vēlāk, spēkā stājoties Saistošajiem noteikumiem Nr. 111, pašvaldība atkārtoti veica pārrēķinus un izsūtīja tos īpašniekiem. Šajā gadījumā bija novērojama zināma nekoordinēta rīcība no pašvaldības lēmējinstitūciju un izpildinstitūciju puses, radot pamatotu mulsumu īpašnieku vidū, kā arī lieki tērējot administratīvos resursus.

Vairāki nekustamo īpašumu īpašnieki apstrīdēja saņemtos lēmumus par nekustamā īpašuma nodokļa palielinājumu. Negūstot sev vēlamu risinājumu Rīgas domes gaiteņos, viņi vērsās tiesā. Savukārt Administratīvā rajona tiesa lūdza Satversmes tiesu izvērtēt Saistošie noteikumi Nr. 111 11. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmei.

Nekustamā īpašuma nodokļa atlaides saņemšanai pašvaldība nekustamā īpašuma īpašniekam Saistošajos noteikumos Nr. 198 bija definējusi konkrētus priekšnoteikumus. Piemēram, ēkas īpašniekam jānodrošina ēku pieejamība no publiskās ārtelpas un saglabāšana atbilstoši Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes norādījumiem, jāveic ēkas fasāžu pilna atjaunošana un jāizbūvē fasāžu dekoratīvais apgaismojums, turklāt diennakts tumšajā laikā jānodrošina šī izbūvētā ēkas fasādes dekoratīvā apgaismojuma pastāvīga darbība. Nav šaubu, ka šo priekšnoteiku mu izpildīšanai nepieciešamas ievērojamas sākotnējās investīcijas un izdevumi arī turpmākai uzturēšanai. Pašvaldība kā sava veida atlīdzinājumu par investīcijas veikšanu sakārtotas pilsētvides atlīdzīšanā, uzlabošanā un uzturēšanā piešķira īpašniekam nekustamā īpašuma atlaidi konkrētā apmērā un uz noteiktu laika periodu. īpašnieki savu pienākumu nekustamā īpašuma atlaides saņemšanā izpildīja,

bet Rīgas dome ar Saistošajiem noteikumi Nr. 111 atkāpās no sākotnēji garantētas īpašniekam labvēlīgas tiesiskās situācijas saglabāšanas.

Tādēļ šo lietu Satversmes tiesa skatīja tiesiskās palīvības principa griezumā, izskatīšanas gaitā noskaidrojot:

1) vai personai bija radusies tiesiskās palīvība uz noteikta apmēra nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojuma saņemšanu piecu gadu garumā;

2) vai, izdotodot apstrīdēto normu (Saistošie noteikumi Nr. 111 11. punkts), ir nodrošināts saprātīgs līdzvars starp personas tiesiskos palīvību un sabiedrības interesēm, kuru labad attiecīgais regulējums tika mainīts.¹

Tiesiskās palīvības princips noteic, ka valsts iestādēm savā darbībā jābūt konsekventām attiecībā uz to izdotajiem normatīvajiem aktiem un jāievēro tiesiskā palīvība, kas personām varētu rasties saskaņā ar konkrētu tiesību normu. Savukārt individuāls atbilstoši šim principam var palīauties uz likumīgi izdotas tiesību normas pastāvību un nemainīgumu. Viņš droši var plānot savu nākotni saistībā ar tiesībām, ko šī norma piešķirusi.² Tādējādi tiesiskās palīvības principa galvenais uzdevums ir aizsargāt personas tiesības gadījumos, kad tiesiskā regulējuma grozījumu rezultātā notiek vai ir ie-spējama privātpersonu tiesiskā stāvokļa pasliktināšanās.

Satversmes tiesa pamatoti secināja, ka tiesiskais regulējums bija pietiekami noteikts un izstrādāts, prasot sava veida pretizpildījumu gan no īpašnieka puses (konkrēta investīcija nekustamajā īpašumā), gan no pašvaldības puses (noteikta apmēra nekustamā īpašuma nodokļa atlaides piešķiršana). Tādējādi īpašnieki varēja šādam regulējumam uzticēties un palīauties uz tā esamību sākotnēji piešķirta apmērā un termiņā.

Ekonomiski pamatoti Satversmes tiesa norādīja arī to, ka personas, kurām šis atlaides paziņojums tika piemērots, tām piederošo nekustamo īpašumu sakārtošanas un pārbūves darbus uzsāka un veica, rēķinoties ar gaidāmajiem nodokļa atvieglojumiem, kas pēc savas dabas ir zināms finansiālais atbalsts attiecīgo darbu veikšanai.³

Tāpat ar šo Spriedumu Satversmes tiesa norādīja Rīgas domei, ka ne vienmēr prevalē valsts, pašvaldību vai to iestāžu

1 Satversmes tiesas 2021. gada 3. decembra spriedums lietā Nr. 2021-12-03, 7.2. punkts.

2 Satversmes tiesas 2006. gada 8. novembra spriedums lietā Nr. 2006-04-01, 21. punkts.

3 Satversmes tiesas 2021. gada 3. decembra spriedums lietā Nr. 2021-12-03, 8.2. punkts

fiskālās vajadzības un intereses, bet tās ir līdzsvarojamas gan ar sabiedrības, gan atsevišķu individu, gan ar labvēlīgas uzņēmējdarbības vides interesēm.

Raugoties globālāk uz analizēto jautājumu, apstrīdētā norma veidotu precedentu ar iespējamām būtiskām negatīvām sekām uz nekustamo īpašumu investīciju vidi Latvijā. Tas varētu izraisīt gan iegādes cenu pazemināšanos, gan izslēgt no tirgus piesardzīgākos investitorus, kam šāda neprognozējama, nekonsekventa iestāžu rīcība nebūtu pieņemama. Tas radītu nopietnus draudus

turpmākām investīcijām Latvijas nekustamā īpašumu tirgū gan no vietējo, gan starptautisko investoru puses. Jebkurš nekustamā īpašuma esošs vai potenciāls īpašnieks pirms noteikta veida un apmēra investīciju veikšanas rūpīgi apsver ar tās veikšanu saistītos riskus un guvumus.

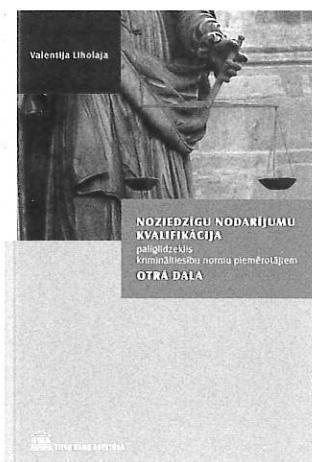
Ne velti jaunais Rīgas domes sasaikums (sāka darbu 2020. gada 2. oktobrī) Joti ātri identificēja šo problēmu, un jau 2020. gada 12. novembrī apstrīdēto normu no Saistošajiem noteikumiem Nr. 111 izslēdza, nosakot šai normai spēkā stāšanās laiku 2021. gada 1. janvāri. Tādējādi

Spriedums atrisinās nodokļa palielinājuma problēmu par 2020. gadā maksājamām nekustamā nodokļa summām tiem nekustamo īpašumu īpašniekiem, kas bija uzsākuši savu tiesību aizsardzību, apstrīdot Rīgas domes lēmumus par nekustamā īpašuma palielinājumu 2020. gadam.

Ar šo spriedumu Satversmes tiesa ir noteikusi sava veida vadlīnijas un norādījusi tiesību normu radītājiem, ka vienmēr nepieciešams padzīlināts vērtējums jaunu izmaiņu būtībai un to piemērošanas ilgtiņiā sekām. ■

JURIDISKĀ LITERATŪRA

Turpinot tēmu par noziedzīgu nodarījumu pareizu kvalifikāciju

Tiesu namu aģentūras grāmatu apgādā izdots palīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem, kas ir Latvijas Universitātes profesores Valentījas Liholajas jaunākais tiesu prakses pētījums par noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju. Grāmatā analizēti gan Senāta (Administratīvo un Krimināllietu departamenta), gan apgabaltiesu, gan rajona līmeņa tiesu nolēmumi, tostarp zem tiesībzīnātnieces lupas nokļuvis pat Ekonomisko lietu tiesas veikums.

Vairāk nekā 330 lappušu biezajā izdevumā "Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. Otrā daļa" autore faktiski

turpina pirms diviem gadiem iznākušajā tāda paša nosaukuma grāmatā aizsāktu tēmu – noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas izvērtēšana Latvijas tiesās izskaitītajās krimināllietās. Toreiz – pēc pirmās daļas iznākšanas – sarunā ar "Jurista Vārdu" profesore sacīja, ka, piemēram, kvalificējot pret personu vērstos nodarījumus, nereti to juridiskais izvērtējums no apsūdzības un tiesas viedokļa ir atšķirīgs un kvalifikācijas rezultāts rada pamatootas šaubas, par ko uzskatāmi liecina prakses piemēri. Profesore arī neslēpa izbrīnu, ka tiesu prakses analīze atklāj – tiesību piemērotāji ne vienmēr pārzina un seko judikatūrai.² Tādēļ viņa gan savā pirmajā grāmatā, gan arī jaunākajā izdevumā ietvērusi tik plašu tiesu prakses apskatu un judikatūras atziņu kopumu, lai viss būtu pieejams vienuviet – kodolīgi un skaidri, bet vienlaikus aptverot visus būtiskos teorētiskos un praktiskos aspektus, kas būtu jāzina normu piemērotājiem. Tomēr, ja tas nepieciešams, padzīlinātai tēmas izpētei individuāli noderēs grāmatu noslēdošajā daļā publicētais avotu saraksts.

Pirms diviem gadiem iznākušajā jeb 2020. gada izdevumā galvenokārt tika aplūkoti šādi krimināltiesību sevišķas daļas jautājumi: noziedzīgu nodarījumu pret personas dzīvību un veselību, brīvību, tikumību un dzimumneatkarību, kā arī noziedzīgu nodarījumu pret īpašumu

un valsts institūciju dienestā kvalifikācija. Papildus skarta arī huligānisma kvalifikācija un noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas jēdziens un etapi. Savukārt sava jaunākā izdevuma piecās nodaļas profesore analizējusi noziedzīgus nodarījumus tautsaimniecībā, pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību, pret satiksmes drošību, kā arī pret pārvaldības kārtību un jurisdikciju.

Kā norāda grāmatas autore, izvēli par labu tieši šiem krimināltiesību institūtiem noteikusi prakses vajadzība, tādēļ analīzei nepiemi tie noziedzīgie nodarījumi, kuru kvalifikācijā pēdējos piecos gados visbiežāk konstatējami kļūdaini risinājumi, gan interpretējot noziedzīgu nodarījumu saistīvu pazīmes, gan norobežojot tos no saskarīgiem nodarījumiem. Kā jau tas ierasts profesores rakstu darbos, prakses piemēru analīzes ietvaros izdarītie secinājumi pamatoti ar krimināltiesību teorijā, judikatūrā un tiesu prakse no stiprinātām atziņām, tādējādi norādot ne vien uz konstatētājām problēmām, bet arī piedāvājot to iespējamos risinājumus, lai tiektos uz pareizu un precīzu normu piemērošanu.

Lai gan grāmatas nosaukums ietver norādi uz noderību normu piemērotājiem, tātad – praktiķiem, tās saturs vielas apguvei vienlīdz labi noderēs arī topošajiem juristiem, jo profesore V. Liholaja, kā jau tas ierasts viņas darbos, prot izteikties vienkārši par sarežģīto un domas pa spilgtinājumam izmanto trāpīgus prakses piemērus.

Sanniņa Matule

1 Izdevums iegādei pieejams: <https://tnagrmatas.tna.lv/lv/product/590>

2 Matule S. Tiesu prakse – zem doktrīnas un judikatūras atziņu lupas. Jurista Vārds, 25.02.2020., Nr. 8 (1118), 10. lpp.